

ՀԱՐԱՐԱՆՏԱ

Այս պզտի փայտակերտ քաղաքը՝ բեռային ամայութեան մէջ կորած է, քաղաքականացեալ աշխարհին վերջին սահմանաժայրը. հեռու է Սգոքհոլմէն 214 փարսախ, իսկ Բարիզէն 600. արեւելեան երկայնութեան 21° 52' և հիւսիսային լայնութեան 65° 59' աստիճանաց տակ կ'իյնայ. Եւրոպիոյ դէպ 'ի հիւսիս վերջին քաղաքն է:

Աշուն և ձմեռն՝ ցորեկ չըլլար այս կողմերը, բայց իբրև 'ի դարման արևուն պակասութեան՝ նոյն ժամանակները կ'երևնան երկնից երեսը՝ հրային մթնշաղ լոյսեր, երբեմն ցորեկուան պէս պայծառ. կը տեսնուին մերթ դեղին մերթ սպիտակ մերթ գոյնզգոյն վառած զատուցեալ լուսեղէն երևոյթներ, որ ձեան դաշտին բոլորտիքը պայծառ կամար մը կը ձևացընեն, զոր մեզի երևակայելն անկարելի է:

Հնդկաստանի տաքութեան բարձրագոյն աստիճանն է 40° զրոյէն վեր, Հաբարանտայինը 40 զրոյէն վար. անշուշտ հետաքրքրական, բայց հաճելի չէ այսպիսի ցրտութեան մը արգասիքը:

Եթէ մէկը տնէն դուրս ելլէ՝ իսկոյն քիթը կը սառի, և կը զգայ թոքին մէջ ասեղի ծակծրկել մը: Իրաւ մթութիւնն ձեան ցոլքը կը մեղմէ, սակայն օդին ծածանման աչք չի դիմանար. ճամբայ ընելու համար մարդիկ գլխէ մինչև ոտք կը ծածկուին մուշտակով, և գլխարկնին որ մինչև ուսերը կ'իջնէ, երկու ծակ միայն ունի, ուր ականոցի ապակի կը յարմարցընեն. ապա թէ ոչ տեսութեան փնտռ կրնայ ըլլալ:

Ինչպէս տաք այրած անապատներու մէջ՝ հոս ալ սաստիկ ծարաւով կը պապակին չկրնալով իրենց քով ջուր պահել. այն սաստիկ ցուրտն՝ զսառը (որ 5 մեղր թանձր կ'ըլլայ) ամեն բան կը քարացընէ, անոր համար ստիպուած են շատ զօրաւոր օդի գործածելու, և միայն զայս կրնան հեղուկ վիճակի մէջ

իրենց քով պահել խմելու համար: Կը պատահի ալ շատ անգամ որ շիշը բերնին մօտեցուցած ժամանակ՝ շրթունք լեզու մէկտեղ չիշին կաշին, և քաշելով պատուտելով հարկ ըլլայ բաժնել: Պատուհաններու ապակիքը եթէ տախտակով ապահոված չըլլան, կը կոտրտին. եթէ յանկարծ դըրսի դռներու երկաթի կամ պղնձի դռներուն ձեռք դրաչի՝ իսկոյն կ'այրի, ինչպէս թէ երկաթի շանթի դպած ըլլար: Եթէ վայրկեան մը տան դուռ մը բաց թողուն, դրսի ցրտութեամբ ներսի շոգին ձեան կը փոխուի, և կը սկսի ինչպէս բացօթեայ տեղ մը՝ տան մէջ ձիւն գալ: Բարեբաղդաբար մթնոլորտն հանդարտ կ'ըլլայ սովորաբար. իսկ թէ օդն խռովի՝ ցուրտը քամիէն սաստկանալով անտանելի կ'ըլլայ, և գրեթէ՝ այնպիսի ժամանակ դուրս ելլողը՝ չազատիր:

Վիրգիլիոս իր Մշակականաց մէջ թողած է մեզի այսպիսի ցրտութեան նկարագրութիւն մը, բայց որովհետև իր ըսած աստիճանաց տակ այնպիսի ցուրտ չըլլար, յայտնի կ'երևնայ որ հիւսիսային աւանդութեանց արձագանգ մը ըլլայ, և մինչև Սև ծովուն եզերքը հասած:

Հաբարանտայի ժողովուրդն՝ թէպէտ այսպիսի խիստ ձմեռ մը ունին՝ կը սիրեն դարձեալ այն անգութ կլիման: Ամենայն ընտանիք կրակին քով անկիւնը քաշուած վեց եօթն ամիս կը կենան խնամով փակած, գոցած միայարկ տան մէջ, ուր առատապէս պատրաստած է թէ ուտելիք և թէ վառելիք: Ամեն հասարակ ընտանեաց քով կը տեսնես սովորական գործիքներէն զատ՝ այլ և այլ արհեստի կազմածներ, նոյնպէս ալ ջութակներ, կիթառներ, և գրեթէ շատ տեղ բամբուղիլ ալ:

Ֆինացիք շատ կը սիրեն երաժշտութիւն, և կը պատահի շատ անգամ որ աղբատագոյն վիճակի մարդկանցմէ երգահաններ կ'ելլեն՝ առանց նախնական կրթութեան: